

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА, ІСТОРИОГРАФІЇ ТА
СПЕЦІАЛЬНИХ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

МІФОЛОГІЯ І ФОЛЬКЛОР ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки магістра

спеціальності 032 Історія та археологія

освітня програма історія

Укладач Білівненко С.М., к.і.н., доцент

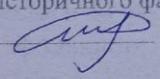
Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри джерелознавства,
історіографії та спеціальних історичних
дисциплін

Протокол № 1 від "25" серпня 2020 р.
Завідувач кафедри джерелознавства,
історіографії та спеціальних історичних
дисциплін

Ю.І. Головка

Ухвалено науково-методичною радою
історичного факультету

Протокол № 1 від "28" серпня 2020 р.
Голова науково-методичної ради
історичного факультету

Р.Б. Шиханов

2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрямок підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>03 «Гуманітарні науки»</u>	за вибором	
Розділів – 4	спеціальність <u>032 Історія та археологія</u>	Цикл дисциплін професійної підготовки	
Загальна кількість годин - 90		Рік підготовки:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 8	Освітня програма <u>Історія</u>	2-й	2-й
		Лекції	
	Рівень вищої освіти: магістерський	6 год.	6 год.
		Практичні	
		6 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		78 год.	80 год.
		Вид підсумкового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою є сформувати у магістрантів знання про особливості міфології і фольклору як історичного; надати комплексні теоретичні уявлення про сучасну методику опрацювання міфології та фольклору як історичних джерел; надати знання про етапи розвитку та сучасний стан міфології та фольклору; сформувати навички пошуку та залучення міфології та фольклору як історичних джерел до власних наукових досліджень.

Основні завдання вивчення дисципліни «Міфологія та фольклор як історичне джерело». Висвітити основні напрями дослідження міфології та фольклору; прослідкувати еволюцію даних видів джерел та напрямів досліджень; розглянути і проаналізувати доробок окремих сучасних дослідників міфології та фольклору.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні напрями досліджень міфології та фольклору;
- науковий доробок дослідників міфології та фольклору;
- сучасний міський фольклор та постфольклор;

вміти:

- використовувати джерелознавчі методи під час роботи з міфологією та фольклором;
- аналізувати студії конкретних дослідників міфології та фольклору;
- визначати місце кожного виду української народної усної словесності в історії України;

- визначати особливості утворення сучасного фольклору та постфольклору.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **результатів навчання (компетентностей)**:

- вміння працювати з текстом фольклору, міфології, художньої літератури;
- вміння використовувати джерелознавчі методи під час роботи з міфологією та фольклором як історичним джерелом;
- вміння визначати місце кожного виду української народної словесності в історії нашого народу;
- вміння розрізняти фольклорні традиції різних народів;
- уміння встановлювати зв'язки між українською, світовою літературою, літературами національних меншин України;
- знання принципів трансформації міфологічних та фольклорних тем, образів у літературних творах тощо.

Міждисциплінарні зв'язки. Курс є важливою навчальною дисципліною, детермінованою із джерелознавством, історіографією, етнологією України, філологією, соціальною та історичною психологією.

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. ФОЛЬКЛОР І ФОЛЬКЛОРИСТИКА

Тема 1. Фольклор: роди і жанри

Фольклор як феномен культури. Термін «фольклор» та його походження. Етапи розвитку фольклору.

Роди і жанри фольклору. Роди мистецтва: епос, лірика, драма. Дитячий фольклор. Пісенні та прозові жанри фольклору. Жанрові різновиди казок.

Термін «фольклоризм». Фольклоризм у літературі.

Тема 2. Фольклористика

Фольклористика як галузь науки. Теорія фольклору. Класифікація і систематизація фольклору. Школи і напрямки у фольклористиці. Міфологічна та культурно-історична школи у фольклористиці. Еволюціонізм та структурно-типологічний напрями у фольклористиці.

Тема 3. Періодизація українського фольклору

Розвиток фольклору на українських землях у дохристиянську (міфологічну) епоху. Міф, міфологія. Фетишизм, демонічний, теїстичний типи вірувань.

Історична епоха в розвитку українського фольклору. Доба Русі-України (XII – XIV ст.). Козацька доба (XV – XVIII ст.). Бездержавний період (XVIII – XIX ст.). Новітній період (XX ст. – сьогодні).

Розділ 2. УКРАЇНСЬКА НАРОДНА УСНА СЛОВЕСНІСТЬ

Тема 4. Міфологія

Анімалізм. Анімізм. Антропоморфізм. Уявлення про Сонце та Місяць.

Пантеон богів: Перун, Велес (Волос), Дана, Дажбог.

Демонологія: домовики, лісовики, польовики, водяники, мавки, русалки, інші духи природи. Мерці, упирі, вовкулаки, відьми тощо.

Замовляння.

Тема 5. Обрядова поезія

Календарно-обрядова поезія, її зв'язок з аграрним календарем. Цикли календарно-обрядової поезії. Зимовий цикл – колядки і щедрівки. Весняний цикл – веснянки, гаївки, риндзівки. Літньо-осінній цикл – жнивварські пісні.

Родинно-обрядові пісні: весільні, голосіння.

Сороміцький фольклор.

Тема 6. Епічні та ліричні пісні

Епічні пісні. Епос як оповідна поезія, що уособлює історичний і духовний світ, психологію нації.

Думи – народні ліро-епічні твори.

Історичні пісні: про най давніші часи; про козацько-польські війни XVII ст.; про колонізацію України московським царатом; пісні про гайдамаччину.

Балади: міфологічні, сімейно-побутові, історичні, соціально-побутові.

Ліричні пісні. Соціально-побутові: козацькі, чумацькі, бурлацькі пісні. Родинно-побутова лірика: пісні про родинне життя, пісні про кохання, жартівливі пісні.

Тема 7. Дитячий фольклор

Колискові пісні (колисанки), їх основні функції. Особливості побудови тексту колисанок.

Дитячі ігри. Групи ігор: сюжетні народні ігри, рухливі ігри, словесні ігри, ігри з народними саморобними іграшками, музичні ігри, ігри-розваги, розвивальні або «пальчикові ігри».

Розділ 3. УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР ХХ СТ. (радянська доба)

Тема 8. Народна творчість підрадянської України

Радянський псевдофольклор. Жанрова палітра радянського псевдофольклору.

Український фольклор про голодомор. Каркас плачу. Усталені мотиви.

Тема 9. Усна словесність на західноукраїнських землях

Емігрантські пісні, їх основні мотиви.

Стрілецькі пісні і їх відображення національно-визвольної боротьби українців початку ХХ століття.

Повстанський фольклор.

Розділ 4. УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР ХХ СТ. (сьогодення)

Тема 10. Сучасний міський фольклор

Міський фольклор, його жанрова специфіка. Фольклор соціальних груп. Поява сучасного міського фольклору.

Тема 10. Постфольклор

Постфольклор як «третя культура». Особливості побутування постфольклору. Масова культура і низовий фольклор.

5. Теми лекційних занять

№ з/п	№ теми	Назва теми	Кількість годин	
			денна	заочна
1	1	Фольклор: роди і жанри		
2	2	Фольклористика		
3	3	Періодизація українського фольклору		
4	4	Міфологія		
5	5	Обрядова поезія		
6	6	Епічні та ліричні пісні		
7	7	Дитячий фольклор		
8	8	Народна творчість підрадянської України		
9	9	Усна словесність на західноукраїнських землях		
10	10	Сучасний міський фольклор		
11	11	Постфольклор		
Разом				

6. Теми практичних занять

№ з/п	№ теми	Назва теми	Кількість годин	
			денна	заочна
1	3	Періодизація українського фольклору		
2	6	Епічні та ліричні пісні		
3	7	Дитячий фольклор		
4	8	Народна творчість підрадянської України		
5	10	Сучасний міський фольклор		
Разом				

7. Самостійна робота

№ з/п	№ теми	Назва теми	Кількість годин	
			денна	заочна
1	1	Фольклор: роди і жанри	8	10
2	2	Фольклористика	8	10
3	3	Періодизація українського фольклору	8	10
4	4	Міфологія	8	10
5	5	Обрядова поезія	8	10
6	6	Епічні та ліричні пісні	8	10
7	7	Дитячий фольклор	8	10
8	8	Народна творчість підрадянської України	8	10
9	9	Усна словесність на західноукраїнських землях	8	10
10	10	Сучасний міський фольклор	8	8
11	11	Постфольклор	8	10
Разом			88	108

Індивідуальне практичне завдання

Виконання індивідуального практичного завдання студентом полягає в аналізі конкретного твору певного фольклорного жанру як історичного джерела (на вибір студента).

Результати захисту індивідуального практичного завдання виносяться на підсумковий контроль.

8. Види контролю і система накопичення балів

Протягом вивчення дисципліни «Міфологія і фольклор як історичне джерело» передбачається три атестації, де діагностується рівень засвоєння студентами навчального матеріалу. Кожна атестація має ряд поточних контрольних. За кожний вид поточного контролю студент отримує бальні оцінки, які сумуються в межах першої чи другої атестації і виступатимуть надалі складовою загальної бальної оцінки за всі атестації дисципліни. Одержання студентом мінімальної бальної оцінки за кожну з двох атестацій є обов'язковою умовою його допуску до заліку з дисципліни. Для допуску до підсумкового контролю студент має набрати 35 балів із 60 поточних. Підсумковий контроль включає кількість балів за виконання індивідуального практичного завдання та кількість балів за контрольне тестування з курсу і може дорівнювати 40 балів.

		Вид контрольного заходу	Кількість контрольних заходів	Кількість балів за 1 захід	Усього балів
1.		Доповідь за планом практичного заняття	5	4	20
2.		Презентація й обговорення питань, винесених на самостійне опрацювання	2	10	20
3.		Контрольне тестування за результатами вивчення Розділу 1	1	6	6
4.		Контрольне тестування за результатами вивчення Розділу 2	1	7	7
5.		Контрольне тестування за результатами вивчення Розділу 3	1	7	7
6	Підсумковий контроль - залік	Індивідуальне практичне завдання	1	20	20
		Контрольне тестування за вивченим матеріалом курсу	1	20	20
Усього			12		100

Критерії оцінювання поточних контрольних заходів

Доповідь за планом практичного заняття з послідовним викладом матеріалу з висновками в кінці відповіді, знання фактичного матеріалу, володіння понятійним апаратом, уміння творчо розв'язувати завдання оцінюються у 4 бали. Послідовний виклад матеріалу, знання фактичного матеріалу, навички структурних характеристик, володіння категоріальним апаратом, допускається 1–2 неточності у використанні понятійного матеріалу – 3 бали. Якщо зміст матеріалу викладено частково, з недотриманням в окремих випадках послідовності, студент частково володіє знаннями фактичного матеріалу, при поясненні понять допущено помилки,

суть питання в основному розкриті, не зважаючи на зазначені вище упущення – 1–2 бали.

Доповнення та участь у дискусії на практичному занятті оцінюється у 1–2 бали, надання рецензії на виступ студента – 2 бали.

Презентація та обговорення виконаних практичних завдань, винесених на самостійне опрацювання оцінюється у 10 балів за умови повного послідовного викладу тексту доповіді, із залученням творчого підходу. Якщо доповідь викладена послідовно та структуровано – 7–8 балів. Якщо зміст питання викладено послідовно, студентом допущені неточності – 4–6 бали. Частковий виклад матеріалу, не володіння студентом фактичним матеріалом та поняттєвим апаратом, допущенні неточності під час викладу змісту питання – 1–3 бали.

Контрольне тестування до кожного розділу містить 7 запитань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 1 бал. Таким чином, правильні відповіді на всі запитання контрольного тестування максимум оцінюються у 7 балів.

Критерії оцінювання підсумкових контрольних заходів

Індивідуальне практичне завдання оцінюється максимально у 20 балів за умови вибору актуальної теми, репрезентативної кількості джерел, використання методів джерелознавчого дослідження, структурування матеріалу доповіді, формулювання власних спостережень та висновків. Презентація дослідження на актуальну тему з результатами опрацювання змісту твору, що був опрацьований за допомогою джерелознавчих методів – 13–19 балів. Непослідовність у викладенні змісту доповіді, слабка аргументація висновків, часткове володіння матеріалом – 7–12 балів. Не аргументованість, ігнорування методів джерелознавчого дослідження, невідповідність висновків, змісту доповіді та набору джерел – 1–6 балів.

Контрольне тестування за вивченим матеріалом курсу складається з трьох питань. Перші два ґрунтовні питання відображають зміст розділів курсу та оцінюються максимально у 10 балів кожне за умови чіткої, послідовної відповіді, знання фактичного матеріалу, володіння понятійним апаратом, формулювання власних висновків та уміння творчо розв'язувати завдання. Послідовний виклад матеріалу питання, володіння категоріальним апаратом, 1–2 неточності у використанні фактичного матеріалу оцінюються у 6–9 балів. Частковий виклад змісту питання, недотримання послідовності викладу, при поясненні понять допущено помилки, суть питання в цілому була не розкрита оцінюється у 1–5 балів. Третє питання тестування стосується знання категорійного апарату та являє собою визначення змісту поняття. Повна відповідь на питання оцінюється у 5 балів, наявність деяких неточностей – 3–4 бали, непослідовне пояснення значення терміну, недоречне вживання самого поняття – 1–2 бали.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

9. Рекомендована література

Основна:

1. Гарасим Я.І. Нариси до історії української фольклористики : навчальний посібник реком. МОН України. Київ : Знання, 2009. 301 с.
2. Гнатюк В. Нарис української міфології. Львів : Ін-т народознавства НАН України, 2000. 263 с.
3. Гнатюк В. Нарис української міфології. Львів : Ін-т народознавства НАН України, 2000. 263 с.
4. Давидюк В.Ф. Первісна міфологія українського народу. Луцьк, 2005. 310 с.
5. Дарморіз О. Міфологія : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 248 с.
6. Плачинда С. П. Словник давньоукраїнської міфології. Київ : Укр. письменник, 1993. 63 с.
7. Полякова Г.О. Фольклор та давня українська література : навчально-методичний посібник для студентів I курсу факультету журналістики. Просвіта, 2010. URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/metodychky/2010/10/davnia_ukr_lit.pdf. (дата звернення: 05.08.2020).
8. Руснак І.Є. Український фольклор : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. рек. МОН України. Київ : Академія, 2010. 304 с.
9. Яремчук О.В. Актуалізація етнокультурного міфотворчого потенціалу студентів-гуманітаріїв : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. рек. МОН України. Одеса : Астропринт, 2011. 260 с.

Додаткова:

- 10.Бондарук О. Слов'янська міфологія. Загадки прадавніх вірувань слов'янських народів. *Міфи народів світу*. Львів: Просвіта, 1997. С. 265-326.
- 11.Войтович В. Українська міфологія : Енциклопедія. Київ : Либідь, 2002. С. 234-237.
- 12.Герус-Тарнавецька І. Образ жінки в українському канадському фольклорі. *Український історик*. 1991. № 1-2. С. 39-70.
- 13.Григорієв Н. Українська національна вдача. Вінніпег: Українська видавнича спілка в Канаді, 1941. 60 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/ideologiya/13993-grigoriyiv-n-ukrayinska-natsionalna-vdachka/> (дата звернення: 05.08.2020).
- 14.Давидюк В. Первісна міфологія українського фольклору. Луцьк : Волинська книга, 2007. 320 с.
- 15.Дей О. Принципи жанрової класифікації пісень. *Народна творчість та етнографія*. 1966. № 2. С. 3-16.
- 16.Знойно О.П. Міфи Київської землі та події стародавні. Київ, 1989. 304 с.
- 17.Іваннікова Л. Фольклористика Півдня України: сторінки історії : монографія. Запоріжжя, 2008. 291 с.
- 18.Карпенко С.Д. Міфологічні мотиви в українських народних казках про тварин : монографія. Біла Церква, 2008. 170 с.
- 19.Кирчів Р. Із фольклорних регіонів України : нариси й статті. Львів : Інститут народознавства НАН України, 2002. 349 с.
- 20.Коломийки в записах І. Франка / Передм. О.І. Дея. Київ, 1970. 133 с.
- 21.Костомаров М.І. Слов'янська міфологія / Упоряд., приміт. І. П. Бетко, А. М. Полотай; вступна ст. М. Т. Яценка. Київ : Либідь, 1994. 384 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Kushynova/0033189.djvu> (дата звернення: 05.08.2020).
- 22.Кульчицький О. Світовідчуження українця. *Українська душа*. Київ : Фенікс. 1992. С.48–65.
- 23.Курочкін О. В. Новорічні свята українців. Традиції і сучасність. Київ : Наукова думка, 1978. 191 с.
- 24.Новикова М. Прасвіт українських замовлянь. *Українські замовляння / Упор. М.Н. Москаленко*. Київ : Дніпро, 1993. С 7-29.
- 25.Плачинда С. Словник давньоукраїнської міфології. Київ : Український письменник, 1993. 62 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Nosik/0013273.djvu> (дата звернення: 05.08.2020).
- 26.Попов П. Костомаров як фольклорист і етнограф. Київ : Наукова думка , 1968. 113 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Kravchenko/1semestr/zanyatie14/40.pdf> (дата звернення: 05.08.2020).
- 27.Смоляк О. Український дитячий фольклор. Тернопіль, 1998. 80 с.
- 28.Українці: Народні вірування, повір'я, демонологія. 2-ге вид. Київ : Либідь, 1992. 637 с.

- 29.Цимбалістий Б. Родина і душа народу. *Українська душа*. Київ : МП «Фенікс», 1992. С. 66-96.
- 30.Чибор І. Слов'янська міфологія в українській фразеології : монографія. Київ : Видавець Олег Філюк, 2016. 352 с.
- 31.Шумада Н. С. Поетична творчість українського народу. *Закувала зозуленька: Антологія української народної творчості*. Київ, 1989. С 5-18.

Погоджено
з навчальним відділом

« _____ » _____

29. Цимбалістий Б. Родина і душа народу. *Українська душа*. Київ : МП «Фенікс», 1992. С. 66-96.
30. Чибор І. Слов'янська міфологія в українській фразеології : монографія. Київ : Видавець Олег Філюк, 2016. 352 с.
31. Шумада Н. С. Поетична творчість українського народу. *Закувала зозуленька: Антологія української народної творчості*. Київ, 1989. С 5-18.

Погоджено

з навчальним відділом

Людмила Мисюк О.В.

« 02 » вересня 2020 р.